

Fanden og et menneske i ræveskikkelse, begge indenfor en heksering af svampe. J. Th. Lundbye.

skov løb en ræv forbi vognen og kiggede bistert op i den, derefter kom endnu to ræve, og de forfulgte vognen til den kørte over et skel (1).

På engene ved Lønborggård løb en ræv, som ejeren nok kunne komme på skudhold, men hundene ville ikke løbe efter den, og når han skød spjættede den blot med bagbenene og fjertede (4). Et overnaturligt væsen kaldt »parykmanden« færdedes på halvøen Lundø n.f. Skive; skød man efter det lignede det først en ræv og blev derefter så stor som en hest (5). To børn kastede sten efter en ræv i Himmerland. Første gang de ramte kom der røg og anden gang ild fra ræven. Det ene barn gik fra forstanden og måtte stå tøjret når man høstede (1). En hvid ræv kan kun skydes med en guldknap (6). Hekse o.a. trolddomskyndige kunne skabe sig om til ræve (sml. hare s. 40ff). Hvis jægere på Mors mødte en bestemt gul ræv fik de intet vildt den dag, bøssen enten klikkede eller skød forbi. Det lykkedes omsider en jæger at ramme den i hovedet, næste morgen opsøgte han den mand han mistænkte for at være ræven – han lå i sengen med skudhuller gennem næse og ører, og de lægtes aldrig (7). I Sundstrup NJylland fik man gennet en ræv, der luskede omkring ved husene, ind i en fårest; da man lidt efter kiggede derind stod en mand fra byen og trak sit tøj på, »så kunne de se, hvem ræven var« (1).

En kone på Sæbyegnen skabte sønnen om til en ræv, der stjal gæs i et andet sogn. »Nå, er det dig, bitte Jens?« sagde en mand, og straks blev ræven

til en dreng med rødt hovedtørklæde (8). En klog mand i Torslev ved Sæby skød to gange forgæves efter en ræv og traf den tredje gang med en sølvknap. Ræven gav et skrig og blev til en kælling med rødt skørt, hendes ene lår var skudt itu (9). Når fiskere gravede efter orm og »den røde ræv« kom og kiggede på dem, turde de ikke jage den væk; de vidste nok, at en heks havde skabt sig om til dyret (10).

En mand på Fanø blev beskyldt for at flytte markerne skelsten om natten. Til sidst var han så syg, at han ikke kunne gå, og flyttede nu skellene i en rævs skikkelse (11).

En mand i Løsning, der havde begået store synder, gik igen som en ræv i gården, hvor datteren boede (12), og en mand i NSjælland, der forskrev sig til Djævelen, blev efter døden til »Ramsbjerg-ræven«; folk var bange for at møde den, en skovrider skal have skudt den med en sølvknap (13).

LITTERATUR: (1) 464g 6.2,18f; (2) 464g ny rk. 1,247; (3) 464g ny rk. 5,107; (4) 464g 6.2,23f; (5) 464g 5,42; (6) 464 4,1879,397; (7) 464 3,264f; (8) 464g 6.2,178; (9) 464g 6.2,86 sml. 581 230; (10) 464 6,1883,177; (11) 464g 5,414; (12) 464g 5,341; (13) 874c 111.

VÆRN MOD RÆVEN

Folk fik hos jægere et rævehjerte, der skåret i småstykker blev blandet i gæslingefoderet, så tog ræven dem ikke – den vægrede sig ved at æde sit

Carl Bøghs træsnit efter C. F. Kiørboes maleri af en flygtende ræv. Mellem træstammerne i baggrunden anes to klap-pere og en hare, der i panisk skræk følger rævens eksempel. Kiørboe emigrerede i 1840 til Paris efter at have mod-taget en veterinær- og officersuddannelse i Stockholm. Hans hunde-, ræve- og hjortebilleder blev meget populære i Frankrig og Sverige. Træsnit i *Illustreret Tidende* 15-2-1863.

eget hjerte (Lakkendrup ØFyn; 1), eller man gav gæslingerne en ituhakket rævelunge (o. 1800; 2) og smurte gæssene med sværte, så tabte ræven lysten til at æde dem (Væggerløse; 3). Den kunne ikke komme ind i et fjerkræhus hvorom var hældt vand med en opblødt klipfisk (4).

Den kloge Mikkelt holder sig på afstand fra alt, hvad der lugter af krudt, man bandt derfor en lille pose med krudt på halsen af får og lam (5), anbragte det i et hul udenfor hønsehuset eller strøede krudt omkring det (6), afbrændte krudt under fjerkræ før det havde berørt jorden (1860; 7). Blev gæslinger lige efter udklækningen puttet gennem kraniet af en ræv eller en følhoppes bækenben turde ræven ikke tage dem, i dens øjne var de nu frygtindgydende store dyr (8). En mand med 12 gæslinger fik puttet de elleve gennem horse-

benet og tabte den sidste på jorden – og den tog ræven (9).

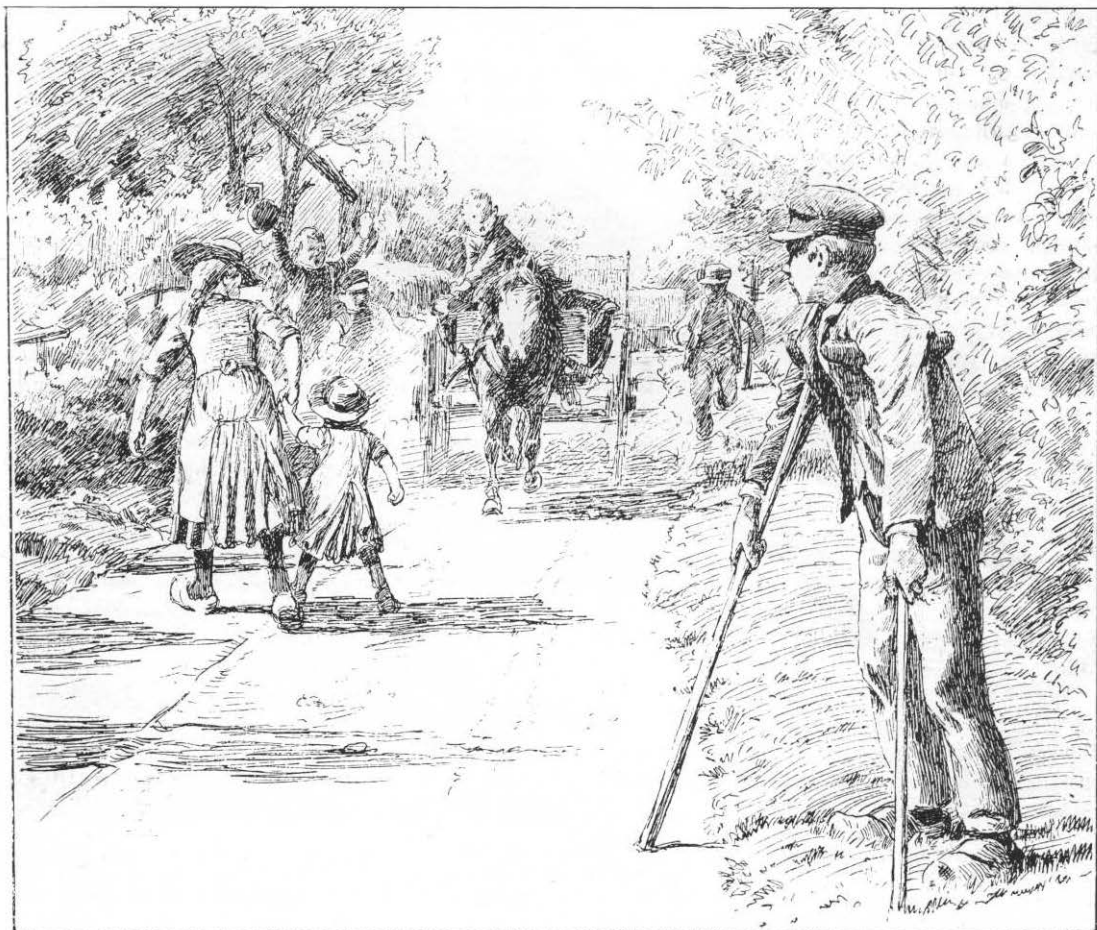
En rævekrop eller -bælg hængende i fårenes sti værnede dem mod rovdryret og gjorde lammene mere levedygtige (10).

LITTERATUR: (1) 160 1904/30: 1103 (1883); 464g 6.2,317; (2) 74 324; (3) 388; (4) 464f tb. 1, 179; (5) 464 4,1879,360; (6) 160 1906/23: 294; 388 (NFyn); (7) 847c 62; (8) 255 7,1934,12; 464f tb. 1,111; (9) 464g 6.2,317,322; (10) 464f 1,83; 74 291.

ANDEN MAGISK PRAKSIS

Rævens tunge og hjerte lagt under højre arm gør én usynlig (vestjysk cyprianus; 1); med et rævehjerte på sig bliver man afholdt af alle mennesker (2).

Et af folkemedicinens midler mod lamhed var at gnide de syge lemmer med rævefedt. Tegning af Frants Henningsen i J. Krohn: Fortællinger for Børn, 1902.

Patient med hjerteonde eller brystsyge skulle gå med en rævelunge på det nøgne bryst (SSlesvig; 3), båret om halsen værnede den mod at få dårlige øjne (1635; 4). En jæger i Ruds Vedby havde i brystlommen altid en rævelunge indsyet i lærred, han fik den o. 1905 foræret som et middel mod gigt (5); rævens tunge blev båret som amulet mod gigt og rosen, erysipelas (5a).

Rævehaler hænges om hovedet på hest, som er sky (1640; 6). Et i stalden ophængt eller nedgravet flået ræveskrog eller et ræveskind værnede kvæget mod kalvekastning (1700-t ff, hele landet; 7), det blev endnu 1936 brugt enkelte steder; andre nøjedes med en rævetunge (8).

En halvt flået ræv gravet ned i frugthaven skulle hindre orm i at gnave rødderne, og træerne bar således mere frugt (9). En indtørret ræv hængende på loftet værnede gården mod ildebrand (SFyn; 10). Kastede man et rævehoved i en vandmølle-dam ville det æde sig gennem dæmningen (Høgholt ved Sindal; 11).

Røres i et glas vand med en rævepenis og en ung pige drikker deraf må hun straks urinere hvis hun har mistet sin mødom. »Meddelelsen har selv prøvet det, og han fik helt ondt af hende, thi den arme pige måtte overgå den skam at løbe [ud] på stedet, og alle i stuen så det« (12).

Grønland: er et barns første par strømper syet af ræveskind bliver det udholdende og let til bens (13). Når en mand blev dræbt ved trolddom kan hans søn beskyttes idet man anbringer et rævehoved lige neden for huset hvor drengen bor. Over rævens hoved lægges den venstre luffe af en sæl. Hvis en sjælerner prøver at forgøre drengen med trolddom skræmmes han, når rævehovedet begynder at gå og sælhunden viser sine frygtelige klør (14).

LITTERATUR: (1) 296g 2,66; (2) 464 4,1879,402; (3) 160 1906/23: 3339; (4) 940 132; (5) 231 5,1912-15,64; (5a) 260 1912-13,310; (6) 167 1936,73; (7) 937u 161,174; 160 1906/23: 174 (1911), 199,262 m.fl.; 794 4,54; (8) 74 253; (9) 464f 1,2,39; 160 1906/23: 1685,2472; (10) 160 1906/23: 1042 (1919); (11) 464g 3,326; (12) 464g 6,2,255; 160 1906/23: 2488; (13) 547 145; (14) 713 48.

LÆGEMIDLER

Rævegalde blandet med honning dryppes i blinde øjne; tykke øjenlåg gnides med rævefedt (begyndelsen af 1400-t; 1).

Harpestræng-afskrifter 1400-t: rævens lunger spises for brystværk, hjertet mod epilepsi, testiklerne som elskovsmiddel; rævemøg anbragt ved en smertende tand får den til at sprænges og tandpi-

nen forsvinder; for blæresten gnides med ræveblod eller -fedt, thi lægger man en sten i blodet brister den inden tre dage (2) sml. nedenfor.

Christiern Pedersens lægebog 1533: for podagra gnides fødderne med rævefedt og »den fede kød-side af skindet påbindes« (76a); mod blæresten bruges ræveblod som omslag, »det bryder stenen itu, hvis den er i blæren, tag en anden sten og læg den i ræveblod, da går den itu inden ti dage« (56b); lamme lemmer gnides med rævefedt (73a), kønsdelene med en blanding af rævemøg og rosenolie for impotens og dyrets kogte testikler spises (63a-b); gives børn rævens hjerne i maden får de aldrig epilepsi (6b), det skal ske før barnet er 7 år gammelt (1600-t; 3); et rævehoved brændt til aske og blandet med olie giver en hårvækstfremmende salve (1b).

Kan en barsekvinde ikke føde indgives fedt kogt på en flået ræv, så forløses hun (1700-t; 4). Rævelunge var bestanddel af et middel mod svindsot (5), et dekokt af lungen blandet med honning og hyldebær blev solgt på Tarm apotek som et svindsotmiddel (6). Lagt på betændelse skulle lungen trække fremmedlegemer ud af kroppen og skiver af tørret rævelunge hele sår (SSlesvig; 7). Lungens saft tilsat saften af vild løg anføres for brystsmerte (fynsk cyprianus o. 1800-1820; 8).

Rævefedt blev gnedet på gigtsmertende lemmer (9), en salve af ræve-, katte-, gåse- og grævlingfedt skulle hindre fremkomsten af gigtknuder (10). En gammel jæger i Vendsyssel brugte rævefedt som et universalmiddel (11). For tandpine stikkes tanden med en rævepenis; rævemøg gnedet på gule tænder gør dem hvide (12). Stak man rævens *os penis* i en hul tand forsvandt tandpinen, »de gamle jægere gik altid med den i brystlommen« (MFyn; 13).

For kvægets lungesot og oksens ondartede lunge-syge kunne gives småthakket rævekød kogt i øl (1640; 14) eller kødet stegt sammen med ulvelunge (15), rævehår i sødmælk hvis kælvkoen tilbageholdt efterbyrden (1700-t; 16) og rævens ekskrementer når koen ikke kunne urinere (1500-t; 17). Betændt yver blev gnedet med rævefedt (18); brændt og pulveriseret rævekød indgivet i sødmælk hjalp for kvægsygdomme (1700-t; 19). Mod hestens kuller indgives et pulveriseret rævehjerte i brød (1600-t; 20), pulveriseret rævelunge for dens engbrystighed (21), leveren og lungen var bestanddele af et middel for hestens lever- og lungesygdomme (22). Mod svinesyge og -død: røget og ituhakket rævekød (1664; 23).

LITTERATUR: (1) 8 18; (2) 315c 50,60,74,76,78, 117,123,134f,139,169,173,194f (sml. 320),202,

8* X) Da man 1909 rev en kostald ned i Kærbyholm på Fyn, fandt man skelettet af en ræv hængende under loftet. Den skulle hindre kæberne i at abortere. 115

